

Centrum Badań nad Relacjami Społecznymi
Uniwersytet SWPS

To nie mnie zastąpi AI

**O nierealistycznym optymizmie Polek i Polaków
wobec sztucznej inteligencji**

Raport z sondażu Centrum Badań nad Relacjami Społecznymi

Paweł Muniak

Raport nr 1/2026, Warszawa

Spis treści

Główne wnioski	3
Wstęp	4
Konsekwencje AI dla funkcjonowania psychologicznego	5
Nierealistyczny optymizm	7
Pytania badawcze	8
AI groźniejsza dla innych niż dla nas.....	9
Kogo dotyczy ryzyko AI?	10
Płeć.....	11
Wiek.....	13
Wykształcenie.....	13
Status zawodowy	14
Podsumowanie.....	15
Metodologia	17
Polecenie dla osób badanych:	17

Główne wnioski

- Polacy i Polki częściej oceniają, że ryzyko negatywnych konsekwencji rozwoju sztucznej inteligencji (AI) jest większe dla innych ludzi niż dla nich samych i osób im bliskich.
- Im bardziej oddalona jest grupa odniesienia, tym wyższe ryzyko związane z AI przypisują jej osoby badane.
- Ten wzorzec oceny ryzyka obserwujemy u osób badanych w różnym wieku, z różnym wykształceniem oraz w różnej sytuacji zawodowej.
- Kobiety deklarują wyższy ogólny poziom obaw przed rozwojem AI niż mężczyźni, ale w obu grupach działa ten sam schemat: ryzyko jest częściej lokowane po stronie innych.
- Jeśli osoby badane widzą ryzyko związane z AI głównie jako problem innych, łatwiej jest im uznać, że dostosowanie się nie jest pilne, i odkładać przygotowania do nowej rzeczywistości na później.

Wstęp

Historia rozwoju cywilizacji jest w istocie historią rozwoju technologii. Przełomowe rozwiązania – takie jak maszyna parowa (będąca fundamentem rewolucji przemysłowej), elektryczność (umożliwiająca masową industrializację) oraz internet (radikalnie zmieniający komunikację i dostęp do informacji) – miały kluczowe znaczenie dla naszego rozwoju. Całkowicie przekształcały one funkcjonowanie gospodarek i struktur społecznych. W tym historycznym ciągu przełomowych wynalazków coraz wyraźniej zaznacza się kolejny punkt zwrotny, jakim jest rozwój generatywnej sztucznej inteligencji (GenAI).

Generatywna sztuczna inteligencja, obejmująca systemy zdolne do tworzenia treści w formie tekstu, obrazu, dźwięku czy kodu i reprezentowana przez narzędzia takie jak ChatGPT, jest dziś powszechnie uznawana za jedną z najbardziej przełomowych innowacji ostatnich lat¹²³⁴. Jej szybki rozwój, obserwowany od końca 2022 roku, stał się impulsem do intensywnej debaty społecznej i naukowej, w której fascynacja możliwościami nowej technologii coraz częściej przeplata się z pytaniami i obawami dotyczącymi długofalowych konsekwencji jej wykorzystania⁵. W rezultacie sztuczna inteligencja przestaje być postrzegana wyłącznie jako globalny trend technologiczny, a coraz częściej staje się elementem realnych doświadczeń społecznych.

W Polsce sztuczna inteligencja przestała być tematem wyłącznie eksperckim i stała się przedmiotem debaty publicznej. W dyskusjach na ten temat podkreśla się, że AI nie jest już jedynie ciekawostką technologiczną, lecz także narzędziem współtworzącym sposób komunikowania się oraz wpływającym na obieg informacji⁶. Temat sztucznej inteligencji pojawia się w rozmowach na najwyższym szczeblu politycznym, w tym w międzyna-

¹ Calvino, F., Haerle, D. i Liu, S. (2025). Is generative AI a general purpose technology? Implications for productivity and policy (OECD Artificial Intelligence Papers, No. 40). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/704e2d12-en>

² Calvino, F., Reijerink, J. i Samek, L. (2025). *The effects of generative AI on productivity, innovation and entrepreneurship* (OECD Artificial Intelligence Papers, No. 39). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b21df222-en>

³ Noy, S. i Zhang, W. (2023). Experimental evidence on the productivity effects of generative artificial intelligence. *Science*, 381(6654), 187–192. <https://doi.org/10.1126/science.adh2586>

⁴ Stanford University Human-Centered Artificial Intelligence. (2025). *AI Index Report 2025*. Stanford University. <https://hai.stanford.edu/ai-index-report>

⁵ Kim, J.J.H., Soh, J., Kadkol, S., Solomon, I., Yeh, H., Srivatsa, A.V., Nahass, G.R., Choi, J.Y., Lee, S., Nyugen, T. i Ajilore, O.. (2025). AI anxiety: A comprehensive analysis of psychological factors and interventions. *AI Ethics*, 5, 3993–4009. <https://doi.org/10.1007/s43681-025-00686-9>

⁶ Polska Agencja Prasowa. (2024). Panel „Media przyszłości”: Sztuczna inteligencja jest narzędziem i częścią rzeczywistości. <https://www.pap.pl/aktualnosci/panel-media-przyszlosci-sztuczna-inteligencja-jest-narzedziem-i-czescia-rzeczywistosci>

dowych debatach dotyczących bezpieczeństwa i odpowiedzialnego wykorzystywania nowych technologii⁷.

Rosnącej widoczności AI w przestrzeni publicznej towarzyszy jednak narastający niepokój społeczny, szczególnie w odniesieniu do rynku pracy. Zgodnie z wnioskami raportu badawczego „Generatywna sztuczna inteligencja a polski rynek pracy” (Ministerstwo Cyfryzacji i NASK – PIB, we współpracy z International Labour Organization) wpływ generatywnej AI – w tym ryzyko automatyzacji części zadań – może dotyczyć ok. 30 proc. pracujących w Polsce (ponad 5 mln miejsc pracy)⁸. Dla wielu osób liczby te nie są abstrakcyjne – odnoszą się bezpośrednio do ich zatrudnienia. W tym kontekście pytania o to, które zawody ulegną transformacji oraz jakie kompetencje okażą się kluczowe w nadchodzących latach, zyskują centralne znaczenie zarówno w debacie publicznej, jak i akademickiej⁹.

Konsekwencje AI dla funkcjonowania psychologicznego

Konsekwencją tej sytuacji jest przesunięcie uwagi badaczek i badaczy z poziomu wyłącznie systemowego na poziom indywidualnych doświadczeń ludzi. Innymi słowy, coraz częściej pytamy nie tylko o to, co AI zmienia w gospodarce, lecz także o to, jak zmienia sposób myślenia, odczuwania i oceniania przyszłości przez ludzi. Badania pokazują, że narzędzia AI mogą wywoływać silne, często negatywne reakcje.

Przykładowo, w badaniu przeprowadzonym wśród studentów medycyny w Wielkiej Brytanii odnotowano wysoki poziom lęku związanego z AI. Niemal połowa respondentów deklarowała, że rozwój AI zniechęca ich do wyboru radiologii jako ścieżki kariery, mimo że większość uznawała AI za ważną dla przyszłości ochrony zdrowia¹⁰. Nowsze badania nad generatywną AI pokazują, że obawy te nie dotyczą wyłącznie miejsca na rynku pracy, lecz także zaufania do narzędzi i wątpliwości etycznych związanych z ich użyciem w medycynie¹¹. Z kolei przegląd systematyczny i metaanaliza

⁷ Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. (2025). Debata Rady Bezpieczeństwa ONZ ws. sztucznej inteligencji. <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/debata-rady-bezpieczenstwa-onz-ws-sztucznej-inteligencji.107789>

⁸ Polskie Radio 24. (2025). AI a nasza praca: Lista zawodów w Polsce „do odstrzału” – a kto jest bezpieczny. <https://polskieradio24.pl/arttykul/3544620.ai-a-nasza-praca-lista-zawodow-w-polsce-do-odstrzalu-a-kto-jest-bezpieczny>

⁹ Uniwersytet Warszawski. (2025). Debata o AI na UW. <https://www.uw.edu.pl/debata-o-ai-na-uw/>

¹⁰ Sit, C., Srinivasan, R., Amlani, A., Muthuswamy, K., Azam, A., Monzon, L. i Poon, D.S. (2020). Attitudes and perceptions of UK medical students towards artificial intelligence and radiology: a multicentre survey. *Insights Into Imaging*, 11(1), 14. <https://doi.org/10.1186/s13244-019-0830-7>

¹¹ Sallam, M., Al-Mahzoum, Almutairi, Y.M., Alaqeel, O., Salami, A.A., Almutairi, Z.E., Alsarraf, A.N. i Barakat, M. (2024). Anxiety among medical students regarding generative artificial intelligence models: a pilot descriptive study. *International Medical Education*, 3(4), 31–42. <https://doi.org/10.3390/ime3040031>

przeprowadzone przez Luo i współpracowników wskazują, że studentki i studenci medycyny często nie czują się w pełni przygotowani do pracy z AI i obawiają się jej wpływu na swoją przyszłą pracę¹². Widać wspólny mianownik: im bardziej AI przejmuje kluczowe zadania danej profesji, tym częściej powoduje niepewność co do roli człowieka i kontroli nad pracą.

Podobne obserwacje poczyniono także w edukacji. Przegląd badań nad AI w edukacji wskazuje, że pojawiają się obawy o etykę oraz o to, że decyzje dotyczące uczenia się i oceniania mogą coraz częściej zapadać poza realną kontrolą nauczycielki lub nauczyciela¹³. W praktyce edukacyjnej sztuczna inteligencja może być postrzegana jako dodatkowe obciążenie, co wiąże się ze stresem i mniejszą skłonnością nauczycielek i nauczycieli do jej stosowania¹⁴. W ujęciu zdrowotnym wykazano ponadto, że nasilony lęk edukacyjny związany z AI może obniżyć dobrostan nauczycielek i nauczycieli oraz stanowić czynnik ryzyka dla ich funkcjonowania zawodowego¹⁵. W tym sensie branża edukacyjna stanowi kolejny przykład tego samego mechanizmu, który możemy zaobserwować w branży medycznej: gdy AI wchodzi w rdzeń zadań i odpowiedzialności zawodowej, uruchamia niepewność, poczucie utraty kontroli i obawy o przyszłość pracy. Dokładnie takie wątki pojawiają się również w badaniach na populacjach ogólnych.

Badania nad generatywną AI pokazują, że ludzie najczęściej martwią się o to, czy technologia nie odbierze pracy, czy nie pogłębi nierówności oraz czy nie ograniczy ludzkiej autonomii¹⁶. Ten obraz potwierdza duże badanie z ośmiu krajów: AI bywa oceniana jako użyteczna i fascynująca, ale równocześnie jako coś, co budzi niepokój¹⁷. W praktyce oznacza to, że lęk wobec AI nie sprowadza się do jednej sprawy – część osób

¹² Luo, J., Peng, Q., Cao, H., Li, W. i Tan, S. (2025). Medical undergraduate students' readiness and anxiety toward artificial intelligence: a systematic review and meta-analysis. *BMC Medical Education*, 26(1), 44. <https://doi.org/10.1186/s12909-025-08388-w>

¹³ Zhang, K. i Aslan, A.B. (2021). AI technologies for education: Recent research & future directions. *Computers and Education Artificial Intelligence*, 2, 100025. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2021.100025>

¹⁴ Wu, C., Zhang, W., Hu, L. i Li, M. (2026). Research on middle school teachers' technostress empowered by artificial intelligence. *Frontiers in Artificial Intelligence*, 8. <https://doi.org/10.3389/frai.2025.1732088>

¹⁵ Zhang, H. i Cao, J. (2025). From digital disruption to mental health: the impact of AI-induced educational anxiety on teacher well-being in the era of smart education. *BMC Public Health*, 25(1), 4010. <https://doi.org/10.1186/s12889-025-25372-7>

¹⁶ Corradi, G. Theirs, C., Martínez-Martí, M.L., Isern-Mas, C. i Villar, S. (2025). Who fears generative artificial intelligence? Scale development and predictors of fears towards GenAI. *Scandinavian Journal of Psychology*. <https://doi.org/10.1111/sjop.70037>

¹⁷ Kelley, P.G., Yang, Y., Heldreth, C., Moessner, C., Sedley, A., Kramm, A., Newman, D.T. i Woodruff, A. (2021). Exciting, useful, worrying, futuristic: Public perception of artificial intelligence in 8 countries. W: *AIES '21: Proceedings of the 2021 AAAI/ACM Conference on AI, Ethics, and Society*, s. 627–637. <https://doi.org/10.1145/3461702.3462605>

boi się konkretnych skutków (np. zmian na rynku pracy), a część ogólnej utraty kontroli i wpływu technologii na miejsce człowieka w świecie¹⁸.

Nierealistyczny optymizm

Szybkie i dynamiczne zmiany, takie jak te, które obserwujemy przy okazji rozwoju narzędzi sztucznej inteligencji, oddziałują na nasze funkcjonowanie psychologiczne. Gdy nie wiemy, co przyniesie przyszłość, łatwiej o lęk i jednocześnie takie sposoby myślenia, które pomagają ten lęk oswoić. Badania pokazują, że w takich warunkach ludzie częściej uruchamiają strategie chroniące poczucie bezpieczeństwa. Jedną z najlepiej opisanych tendencji tego typu jest nierealistyczny optymizm, czyli przekonanie, że negatywne zdarzenia z większym prawdopodobieństwem spotkają innych ludzi niż nas samych¹⁹.

Nierealistyczny optymizm dotyczy wielu dziedzin naszego życia. Badania pokazują na przykład, że studentki i studenci często wierzą, że w porównaniu z rówieśnikami osiągną lepsze wyniki na egzaminach²⁰ oraz że po ukończeniu studiów będą zarabiać więcej niż inni absolwenci i absolwentki²¹. Ludzie uważają, że negatywne zdarzenia – takie jak uzależnienia²², rozwód²³ czy wypadki drogowe²⁴ – z większym prawdopodobieństwem dotkną innych niż ich samych. Psychologicznie jest to wygodne. Zagrożenie zostaje uznane za realne, ale odsunięte na bezpieczną odległość.

Co istotne, siła nierealistycznego optymizmu nie jest stała. Zależy ona w dużej mierze od tego, z kim się porównujemy. Gdy punktem odniesienia staje się „przeciętna osoba”, ryzyko negatywnego zdarzenia przypisywane innym wyraźnie rośnie, a własna sytuacja wydaje się relatywnie bezpieczna. Gdy natomiast porównujemy się z kimś bliskim

¹⁸ Frenkenberg, A. i Hochman, G. (2025). It's scary to use it, it's scary to refuse it: The psychological dimensions of AI adoption—anxiety, motives, and dependency. *Systems*, 13(2), 82.

<https://doi.org/10.3390/systems13020082>

¹⁹ Weinstein, N.D. (1980). Unrealistic optimism about future life events. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(5), 806–820. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.39.5.806>

²⁰ Lewine R. i Sommers A.A. (2016). Unrealistic optimism in the pursuit of academic success. *International Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*, 10(2), Article 4.

<https://doi.org/10.20429/ijsotl.2016.100204>

²¹ Shepperd J.A., Ouellette J.A. i Fernandez J.K. (1996). Abandoning unrealistic optimism: Performance estimates and the temporal proximity of self-relevant feedback. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(4), 844–855. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.4.844>

²² Nezelek J.B. i Zebrowski B.D. (2001). Implications of the dimensionality of unrealistic optimism for the study of perceived health risks. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 20(4), 521–537.

<https://doi.org/10.1521/jscp.20.4.521.22399>

²³ Lin Y.C. i Raghurip P. (2005). Gender differences in unrealistic optimism about marriage and divorce: Are men more optimistic and women more realistic? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(2), 198–207. <https://doi.org/10.1177/0146167204271325>

²⁴ Rutter D R., Quine L. i Albery I.P. (1998). Perceptions of risk in motorcyclists: Unrealistic optimism, relative realism and predictions of behaviour. *British Journal of Psychology*, 89(4), 681–696.

<https://doi.org/10.1111/j.2044-8295.1998.tb02710.x>

i podobnym do nas, różnice w ocenach maleją. Badania pokazują, że im bardziej odległy, abstrakcyjny i niesprecyzowany jest punkt odniesienia, tym łatwiej uwierzyć, że to inni są bardziej narażeni na negatywne konsekwencje niż my sami²⁵. W praktyce oznacza to, że „inni” często stają się wygodną kategorią, do której można przypisać ryzyko.

Na tym tle można sformułować przypuszczenie dotyczące sztucznej inteligencji. Zgodnie z teorią nierealistycznego optymizmu można przypuszczać, że w obliczu rozwoju generatywnej sztucznej inteligencji wiele osób będzie dostrzegać potencjalne zagrożenia, jednocześnie zakładając, że konsekwencje dla nich samych okażą się mniej dotkliwe niż w przypadku innych ludzi. Taki sposób myślenia ma znaczenie nie tylko teoretyczne. Jeśli ryzyko związane z AI jest konsekwentnie lokowane po stronie „innych”, łatwiej uznać, że nie wymaga ono pilnej reakcji we własnym życiu. W efekcie część osób może rzadziej podejmować działania przygotowujące do zmian, np. uczyć się efektywnego korzystania z AI. Paradoks polega na tym, że zagrożenie może być postrzegane jako realne dla społeczeństwa, a jednocześnie relatywnie mało istotne „dla mnie”, co sprzyja bierności i odkładaniu na później wysiłku związanego z dostosowaniem się do nowej sytuacji.

Pytania badawcze

Celem niniejszego raportu jest odpowiedź na pytanie, czy Polki i Polacy oceniają ryzyko związane z rozwojem generatywnej sztucznej inteligencji jako większe dla innych ludzi niż dla siebie i bliskich. Sprawdziliśmy też, czy ta różnica rośnie wraz z dystansem porównania – od osób nam najbliższych, przez „przeciętną osobę z miasta” i „przeciętnego obywatela”, aż po „przeciętną osobę na świecie”.

Aby odpowiedzieć na te pytania, przeanalizowaliśmy dane z sondażu przeprowadzonego na reprezentatywnej próbie dorosłych Polek i Polaków (N = 1029). Respondentki i respondenci oceniali na skali 0–100 prawdopodobieństwo, że rozwój AI negatywnie wpłynie na życie zawodowe lub prywatne: ich samych i osób im bliskich, przeciętnej osoby w ich mieście, przeciętnego obywatela kraju oraz przeciętnej osoby na świecie. Dokładny opis metodologii znajduje się na końcu raportu.

²⁵ Perloff, L.S. i Fetzer, B.K. (1986). Self–other judgments and perceived vulnerability to victimization. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(3), 502–510. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.50.3.502>

AI groźniejsza dla innych niż dla nas

Analiza odpowiedzi na pytania o postrzegane ryzyka związane z AI pokazuje, że wraz z oddalaniem się od perspektywy „ty i bliscy” ryzyko związane z AI jest systematycznie oceniane jako większe dla bardziej abstrakcyjnych i odległych grup²⁶. Badani przypisywali wyższe ryzyko przeciętnej osobie z miasta niż sobie i bliskim²⁷, wyraźnie wyższe ryzyko przeciętnemu obywatelowi²⁸, a najwyższe – przeciętnej osobie na świecie²⁹. Podobny, stopniowy schemat widoczny był także w porównaniach między grupami pośrednimi: przeciętny obywatel był oceniany jako bardziej narażony na ryzyko związane z AI niż przeciętna osoba z miasta³⁰, a przeciętna osoba na świecie jako bardziej narażona niż przeciętna osoba z miasta³¹ i przeciętny obywatel³². Wzorzec wyników przedstawiono na Rysunku 1.

²⁶ Do porównań zastosowaliśmy liniowy model mieszany powtarzanych pomiarów (LMM) wraz z testami post-hoc (porównania parami z korektą Holm). $p < 0,001$; $\eta_p^2 = 0,01$

²⁷ $\Delta M = 1,20$; $p = 0,017$; $d = 0,11$

²⁸ $\Delta M = 2,44$; $p < 0,001$; $d = 0,23$

²⁹ $\Delta M = 3,72$; $p < 0,001$; $d = 0,35$

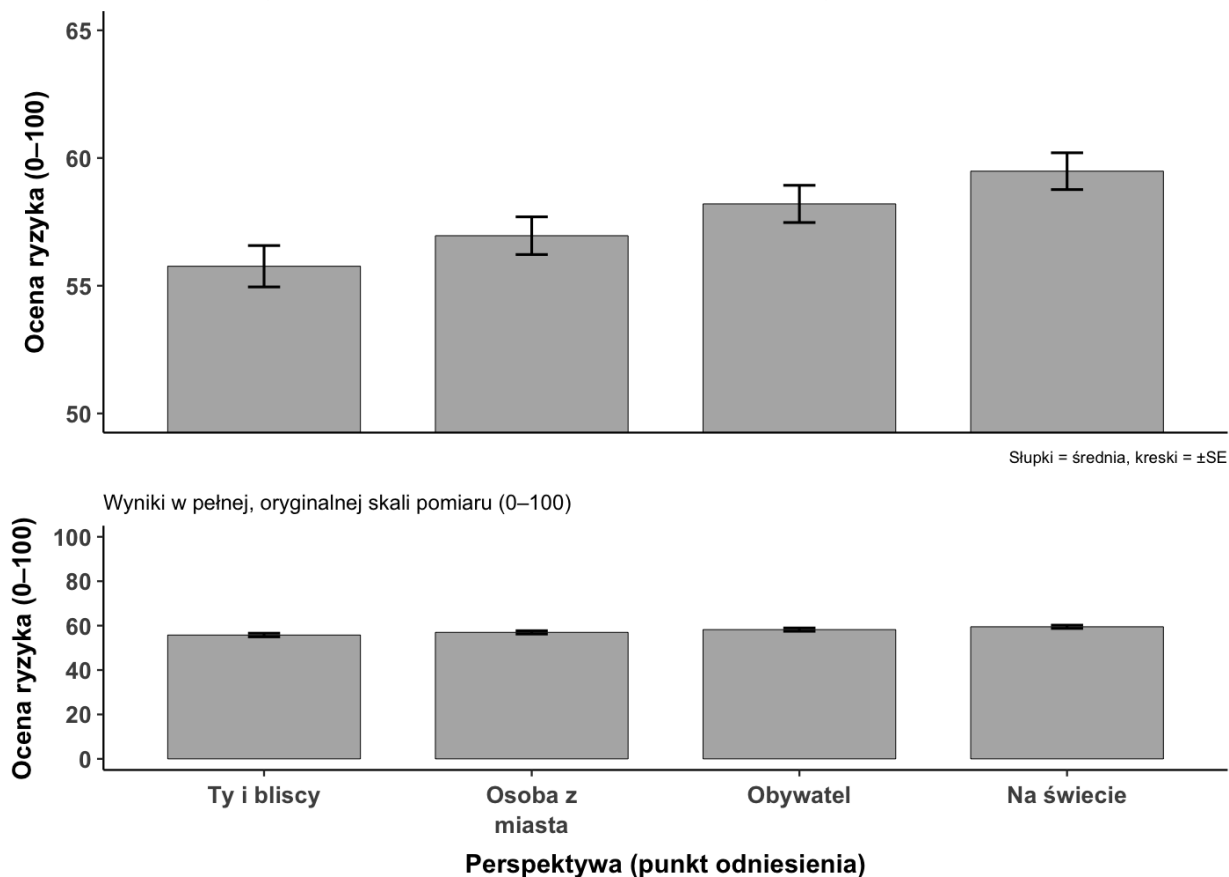
³⁰ $\Delta M = 1,24$; $p = 0,017$; $d = 0,12$

³¹ $\Delta M = 2,53$; $p < 0,001$; $d = 0,24$

³² $\Delta M = 1,28$; $p = 0,017$; $d = 0,12$

Ocena ryzyka w czterech perspektywach

Powiększenie fragmentu skali 50–65; dolny panel przedstawia wyniki w pełnej skali 0–100

Rysunek 1

Postrzegane ryzyko negatywnego wpływu rozwoju generatywnej sztucznej inteligencji dla czterech kategorii osób

Kogo dotyczy ryzyko AI?

Sprawdziliśmy, czy ten sam wzorzec ocen pojawia się u różnych osób w podobnym stopniu. Innymi słowy: czy skłonność do oceniania, że rozwój AI bardziej zaszkodzi „innym” niż „mnie i moim bliskim”, jest podobna w całej populacji, czy też zależy od cech społeczno-demograficznych. W tym celu przeprowadziliśmy analizy moderacji. W praktyce oznacza to, że do wcześniejszego liniowego modelu mieszanego (LMM) dodaliśmy informacje o badanych i sprawdziliśmy, czy różnice między perspektywą „ty i bliscy” a pozostałymi trzema perspektywami („osoba z miasta”, „obywatel” i „osoba na świecie”) zmieniają się w zależności od płci, wieku, wykształcenia oraz statusu zawodowego osób badanych.

Płeć

W przypadku płci sprawdziliśmy, czy sposób oceniania ryzyka, że rozwój generatywnej sztucznej inteligencji negatywnie wpłynie na życie zawodowe lub prywatne, różni się między kobietami a mężczyznami. Jest to istotne, ponieważ badania nad percepcją ryzyka często pokazują systematyczne różnice między płciami: w wielu obszarach (np. ryzyka zakażenia SARS-CoV-2) kobiety deklarują wyższy poziom obaw i ostrożności³³, co może przekładać się na oceny konsekwencji innych zagrożeń. Do analizy włączyliśmy wyłącznie osoby, które zadeklarowały swoją płeć jako „kobieta” lub „mężczyzna” (kobiety: $n = 557$; mężczyźni: $n = 470$)³⁴.

Wyniki pokazują, że kobiety deklarują wyższy ogólny poziom postrzeganego ryzyka. Niezależnie od tego, czy pytanie dotyczyło negatywnego wpływu rozwoju generatywnej sztucznej inteligencji na życie zawodowe lub prywatne „ciebie i bliskich”, „osoby z miasta”, „obywatela” czy „osoby na świecie”, kobiety konsekwentnie przypisywały wyższe prawdopodobieństwo takich konsekwencji niż mężczyźni³⁵. Wzorec ten przedstawiono na Rysunku 2.

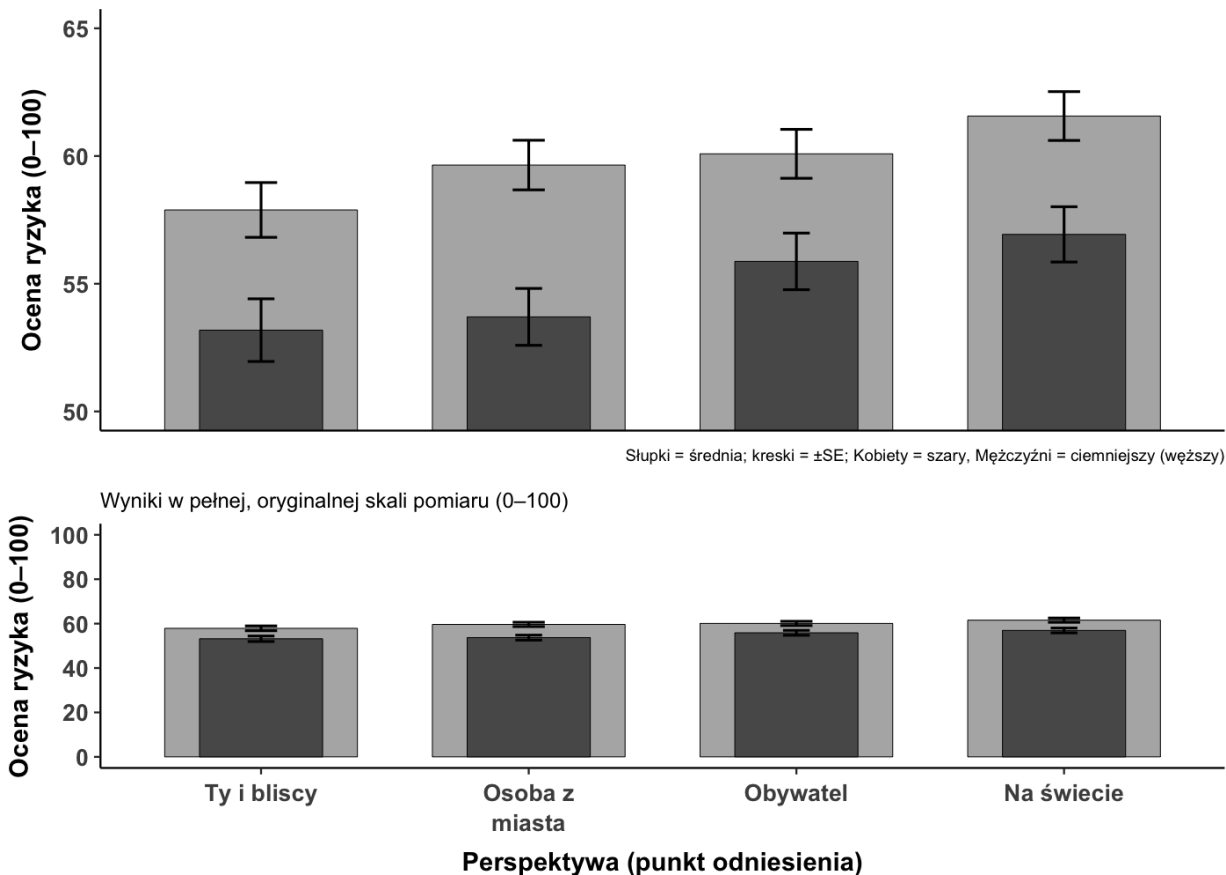
³³ Kulesza, W., Dolinski, D., Suitner, C., Genschow, O., Muniak, P., Izydorczak, K. i Casara, B.G.S. (2023). It matters to whom you compare yourself: The case of unrealistic optimism and gender-specific comparisons. *American Journal of Men's Health*, 17(1), 15579883231152154. <https://doi.org/10.1177/15579883231152154>

³⁴ Pojedyncze przypadki odpowiedzi „inna” ($n = 1$) oraz „wolę nie odpowiadać” ($n = 1$) pominięto (łącznie usunięto 2 osoby), aby nie tworzyć kategorii o zbyt małej liczebności. Taka decyzja była podyktowana rzetelnością wnioskowania: przy pojedynczych obserwacjach model musiałby opierać estymację całej kategorii na jednym przypadku, co prowadziłoby do skrajnie niepewnych, wrażliwych na przypadek wyników i w praktyce uniemożliwiłoby sensowną interpretację porównań.

³⁵ $\Delta M = 4,87$; $p < 0,001$; $d = 0,46$

Ocena ryzyka w czterech perspektywach (podział na płeć)

Powiększenie fragmentu skali 50–65; dolny panel pokazuje pełną skalę 0–100

Rysunek 2

Postrzegane ryzyko negatywnego wpływu rozwoju generatywnej sztucznej inteligencji dla czterech kategorii osób z podziałem na płeć (kobiety vs. mężczyźni)

Co więcej, w analizie moderacji potwierdziliśmy ogólny efekt perspektywy opisany wcześniej: ryzyko było oceniane jako rosnące wraz z dystansem punktu odniesienia³⁶. Kluczowe pytanie dotyczyło jednak tego, czy siła tego wzorca różni się między grupami. Okazało się, że płeć nie zmienia kształtu tego wzorca: nie ma dowodów, by różnice między perspektywą „ty i bliscy” a bardziej odległymi perspektywami były systematycznie inne u kobiet i u mężczyzn³⁷. Oznacza to, że mechanizm odsuwania ryzyka działa niezależnie od płci, choć jest silniejszy u kobiet.

³⁶ $p < 0,001$; $\eta_p^2 = 0,01$

³⁷ $p = 0,267$

Wiek

Kolejnym krokiem było sprawdzenie, czy wzorzec „AI jest groźniejsza dla innych niż dla mnie i moich bliskich” zależy od wieku³⁸. Jest to szczególnie istotne, ponieważ różne grupy wiekowe mogą w odmienny sposób doświadczać zmian technologicznych – zarówno ze względu na miejsce na rynku pracy, jak i różnice w ekspozycji na narzędzia cyfrowe oraz ocenie własnej zdolności do adaptacji. Z jednej strony osoby młodsze mogą częściej korzystać z narzędzi AI i postrzegać je jako element codzienności, co potencjalnie obniża poziom obaw. Z drugiej strony osoby starsze mogą silniej odczuwać niepewność związaną z tempem zmian, ale zarazem oceniać osobiste ryzyko jako mniejsze, jeśli uznają, że konsekwencje będą dotyczyć przede wszystkim przyszłych pokoleń.

Wyniki pokazują, że wiek nie był istotnie związany z ogólnym poziomem postrzeganego ryzyka. Innymi słowy, osoby młodsze i starsze nie różniły się tym, jak wysoko (przeciętnie) szacowały prawdopodobieństwo negatywnego wpływu AI na życie zawodowe lub prywatne osób badanych oraz innych ludzi³⁹. Co więcej, w analizie moderacji potwierdziliśmy ogólny efekt perspektywy opisany wcześniej: ryzyko było oceniane jako rosnące wraz z dystansem punktu odniesienia⁴⁰. Kluczowe pytanie dotyczyło jednak tego, czy siła wzorca różni się w zależności od wieku. Okazało się, że wiek nie zmienia kształtu wzorca: nie ma dowodów, by różnice między perspektywą „ty i bliscy” a bardziej odległymi perspektywami były systematycznie inne u osób młodszych i starszych⁴¹. Oznacza to, że mechanizm odsuwania ryzyka działa podobnie niezależnie od wieku.

Wykształcenie

W przypadku wykształcenia sprawdziliśmy, czy sposób oceniania ryzyka, że rozwój generatywnej sztucznej inteligencji negatywnie wpłynie na życie zawodowe lub prywatne osób badanych oraz innych ludzi, różni się między osobami z różnym poziomem wykształcenia. Jest to istotne, ponieważ poziom wykształcenia może wiązać się zarówno z dostępem do informacji i kompetencjami cyfrowymi, jak i z pozycją na rynku pracy oraz rodzajem wykonywanych zadań, a tym samym z tym, jak ludzie oceniają prawdopodobieństwo i bliskość potencjalnych konsekwencji rozwoju AI.

³⁸ W przeciwieństwie do płci nie dzieliśmy badanych na sztywne kategorie, tylko potraktowaliśmy wiek jako zmienną ciągłą (w latach). Dodatkowo wiek został „scentrowany”, czyli w modelu punkt odniesienia stanowił wiek przeciętny w próbie (około 50 lat). Taka operacja nie zmienia wyników merytorycznie, ale ułatwia interpretację parametrów i stabilizuje estymacje w modelu mieszanym.

³⁹ $p = 0,226$

⁴⁰ $p < 0,001$; $\eta_p^2 = 0,01$

⁴¹ $p = 0,288$

W analizie uwzględniliśmy następujące liczebności grup⁴²: podstawowe / gimnazjalne / niepełne średnie: n = 96; zasadnicze zawodowe: n = 279; średnie/policealne/pomaturalne: n = 359; wyższe (w tym w trakcie): n = 295.

Wyniki wskazują, że wykształcenie nie było istotnie związane z ogólnym poziomem ocen ryzyka. Oznacza to, że osoby z różnym wykształceniem nie różniły się tym, jak wysoko (przeciętnie) szacowały prawdopodobieństwo negatywnych konsekwencji AI dla życia zawodowego lub prywatnego⁴³. Co więcej, w analizie moderacji potwierdziliśmy ogólny efekt perspektywy opisany wcześniej: ryzyko było oceniane jako rosnące wraz z dystansem punktu odniesienia⁴⁴. Kluczowe pytanie dotyczyło jednak tego, czy siła tego wzorca różni się między grupami o różnym poziomie wykształcenia. Okazało się, że wykształcenie nie zmienia kształtu wzorca: nie ma dowodów na to, by różnice między perspektywą „ty i bliscy” a bardziej odległymi perspektywami były systematycznie inne w zależności od poziomu wykształcenia⁴⁵. Oznacza to, że mechanizm odsuwania ryzyka działa podobnie niezależnie od wykształcenia.

Status zawodowy

W przypadku statusu zawodowego sprawdziliśmy, czy sposób oceniania ryzyka, że rozwój generatywnej sztucznej inteligencji negatywnie wpłynie na życie zawodowe lub prywatne, różni się w zależności od sytuacji zawodowej respondentek i respondentów. Jest to istotne, ponieważ konsekwencje rozwoju AI są często przedstawiane przede wszystkim w kontekście rynku pracy – automatyzacji zadań, zmian w charakterze wykonywanej pracy oraz ryzyka utraty pracy lub transformacji zatrudnienia. Można więc przypuszczać, że osoby aktywne zawodowo, osoby czasowo niepracujące, osoby na emeryturze lub rencie oraz osoby uczące się mogą w różnym stopniu odnosić te zagrożenia do własnej sytuacji, a także w odmienny sposób lokować ryzyko po „swojej” lub „cudzej” stronie. W analizie uwzględniliśmy cztery kategorie statusu zawodowego: osoby pracujące, osoby niepracujące, osoby na emeryturze lub rencie oraz osoby uczące się (pracują: n = 533; nie pracują: n = 134; emerytura/renta: N = 298; uczyć się: n = 64).

⁴² Zmienną „wykształcenie” przekształcono do czterech kategorii analitycznych, aby ograniczyć liczbę bardzo małych grup i uzyskać porównywalne, stabilne estymacje w modelach mieszanych. Do kategorii „podstawowe / gimnazjalne / niepełne średnie” przypisano odpowiedzi: „szkoła podstawowa”, „gimnazjum” i „niepełne średnie”. „Zasadnicze zawodowe” pozostawiono jako osobną kategorię. Odpowiedzi „średnie/policealne” oraz „pomaturalne” połączono w kategorię „średnie/policealne/pomaturalne”, natomiast wszystkie warianty wykształcenia wyższego („licencjackie/inżynierskie”, „magisterskie”, „doktoranckie”) oraz osoby deklarujące, że nadal studiują, zgrupowano jako „wyższe (w tym w trakcie)”.

⁴³ $p = 0,220$

⁴⁴ $p < 0,001$; $\eta_p^2 = 0,01$

⁴⁵ $p = 0,250$

Wyniki analiz wskazują, że status zawodowy nie był istotnie związany z ogólnym poziomem ocen ryzyka. Oznacza to, że osoby znajdujące się w różnych sytuacjach zawodowych nie różniły się tym, jak wysoko (przeciętnie) szacowały prawdopodobieństwo negatywnego wpływu rozwoju AI⁴⁶. Co więcej, w analizie moderacji potwierdziliśmy ogólny efekt perspektywy opisany wcześniej: ryzyko było oceniane jako rosnące wraz z dystansem punktu odniesienia⁴⁷. Kluczowe pytanie dotyczyło jednak tego, czy siła tego wzorca zależy od statusu zawodowego. Okazało się, że status zawodowy niewiele zmienia: nie ma dowodów, by różnice między perspektywą „ty i bliscy” a bardziej odległymi perspektywami były systematycznie inne w zależności od sytuacji zawodowej badanych⁴⁸. Oznacza to, że mechanizm przypisywania relatywnie wyższego ryzyka innym niż sobie i osobom bliskim działa podobnie niezależnie od statusu zawodowego.

Podsumowanie

Analiza postrzeganego ryzyka związanego z generatywną sztuczną inteligencją ujawnia wyraźny i konsekwentny wzorec: im bardziej oddalona jest grupa odniesienia od perspektywy „ty i bliscy”, tym wyżej badani oceniają prawdopodobieństwo negatywnego wpływu AI na życie zawodowe lub prywatne. Oznacza to, że ryzyko jest psychologicznie przesuwane na zewnątrz – od siebie i najbliższych, przez „osobę z miasta” i „obywatela”, aż po „osobę na świecie”. Ten stopniowy układ różnic jest spójny z teorią nierealistycznego optymizmu: zagrożenie bywa uznawane za realne, ale jednocześnie częściej jest lokowane jako bardziej prawdopodobne dla „innych” niż dla „mnie i moich bliskich”.

Co więcej, przetestowaliśmy także, czy ten schemat jest podobny w różnych grupach społeczno-demograficznych. Wyniki analiz pokazują, że nie ma dowodów na to, by wiek, poziom wykształcenia lub status zawodowy systematycznie zmieniały kształt tego wzorca: niezależnie od tych cech różnice między perspektywą „ty i bliscy” a bardziej odległymi punktami odniesienia utrzymują się na podobnym poziomie. Innymi słowy, mechanizm nierealistycznego optymizmu związany z tym, że rozwój AI będzie mieć negatywne konsekwencje, ma w badanej populacji charakter stabilny i powszechny, a nie ograniczony do wybranych segmentów społecznych.

⁴⁶ $p = 0,280$

⁴⁷ $p < 0,001$; $\eta_p^2 = 0,01$

⁴⁸ $p = 0,434$

Jedyny wyraźny wyjątek dotyczył płci: kobiety deklarowały przeciętnie wyższy ogólny poziom postrzeganego ryzyka niż mężczyźni. Oznacza to, że u obu płci działa podobny mechanizm odsuwania ryzyka – kobiety i mężczyźni różnią się poziomem bazowym ocen ryzyka, a nie wzorcem porównań. Warto podkreślić, że podobny efekt różnic płciowych w ogólnym poziomie postrzeganego ryzyka był już wcześniej odnotowywany w badaniach nad nierealistycznym optymizmem, m.in. w kontekście pandemii COVID-19⁴⁹.

To, że nierealistyczny optymizm jest w dużej mierze niezależny od kluczowych cech społeczno-demograficznych, niesie ze sobą ważne implikacje społeczne. Wynik ten sugeruje, że nierealistyczny optymizm nie jest efektem specyficznych interesów lub sytuacji życiowej (np. funkcjonowania na rynku pracy, posiadania wyższych kompetencji czy określonego poziomu edukacji), lecz raczej stanowi ogólny sposób psychologicznego porządkowania ryzyka w warunkach niepewności. W praktyce oznacza to, że nawet jeśli ludzie uznają zagrożenia związane z AI za realne, mogą jednocześnie zakładać, że dotkną one przede wszystkim innych, a więc nie wymagają natychmiastowej reakcji we własnym życiu.

Taki sposób postrzegania ryzyka może mieć konkretne konsekwencje praktyczne. Jeśli ryzyko jest lokowane po stronie „innych”, łatwiej utrzymuje się przekonanie, że przygotowanie na zmiany nie jest pilne, co może osłabiać motywację do działań adaptacyjnych (np. rozwijania kompetencji, uczenia się efektywnego korzystania z narzędzi AI, higieny cyfrowej, krytycznej weryfikacji treści czy zabezpieczania prywatności). Na poziomie społecznym ten sam mechanizm może obniżać gotowość do popierania rozwiązań prewencyjnych „tu i teraz” (edukacja, programy przekwalifikowania, standardy i regulacje), ponieważ koszty działań są natychmiastowe, a korzyści bywają wyobrażane jako dotyczące kogoś innego. Wyniki sugerują więc, że komunikacja o skutkach AI powinna możliwie często przekładać abstrakcyjne ryzyka na bliskie, konkretne scenariusze z codziennego życia i pracy – tak aby ograniczać odruchową myśl „to dotyczy innych” i wzmacniać poczucie sprawczości oraz sensu wczesnego przygotowania się.

⁴⁹ Kulesza, W., Dolinski, D., Suitner, C., Genschow, O., Muniak, P., Izydorczak, K. i Casara, B.G.S. (2023). It matters to whom you compare yourself: the case of unrealistic optimism and Gender-Specific comparisons. *American Journal of Men's Health*, 17(1), 15579883231152154. <https://doi.org/10.1177/15579883231152154>

Metodologia

Polski Sondaż Relacji Społecznych 2025 został przeprowadzony przez Centrum Badań nad Relacjami Społecznymi Uniwersytetu SWPS na reprezentatywnej próbie Polaków (N = 1029) z uwzględnieniem płci, wieku, wykształcenia oraz miejsca zamieszkania. Dane zbierano przy wykorzystaniu metody CAWI (wspomaganych komputerowo wywiadów przy pomocy strony www) od września do października 2025 roku. Sondaż uzyskał pozytywną opinię Komisji Etyki Uniwersytetu SWPS w Warszawie (numer zgody: 06/2025).

Polecenie dla osób badanych:

Oceń na skali od 0 do 100, gdzie 0 oznacza „całkowicie niemożliwe”, a 100 „całkiem pewne”:

Pytania:

- 1. Jakie jest prawdopodobieństwo, że rozwój sztucznej inteligencji wpłynie negatywnie na życie zawodowe lub prywatne Pani/Pana lub Pani/Pana najbliższych (rodziny, przyjaciół) w najbliższych miesiącach lub latach.*
- 2. Jakie jest prawdopodobieństwo, że rozwój sztucznej inteligencji wpłynie negatywnie na życie zawodowe lub prywatne przeciętnej osoby mieszkającej w Pani/Pana mieście w najbliższych miesiącach lub latach.*
- 3. Jakie jest prawdopodobieństwo, że rozwój sztucznej inteligencji wpłynie negatywnie na życie zawodowe lub prywatne przeciętnego obywatela lub obywatelki Pani/Pana kraju w najbliższych miesiącach lub latach.*
- 4. Jakie jest prawdopodobieństwo, że rozwój sztucznej inteligencji wpłynie negatywnie na życie zawodowe lub prywatne przeciętnej osoby na świecie w najbliższych miesiącach lub latach.*

Autor raportu:

dr Paweł Muniak

Recenzja:

dr Dominika Bulska

Korekta:

Justyna Śnieżek